

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.72.9>
УДК 911.3

Т. Михайленко, канд. геогр. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,
А. Січка, юрист-консультант
Київська обласна рада, Київ, Україна

ПОБУЗЬКА ОБ'ЄДНАНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ОСЕРЕДОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Визначено основи формування Побузької об'єднаної територіальної громади (Кіровоградська область) у контексті сучасного процесу децентралізації. Виокремлено основні проблеми соціально-економічного стану смт Побузьке. Проаналізовано головні фінансові показники доходної частини майбутньої громади. Установлено, що програма співпраці з допомоги USAID (DOBRE) може сприяти об'єднанню територіальній громаді в розробленні та реалізації проєктів щодо покращання надання послуг. Визначено переваги, які отримає Побузька ОТГ, досягнувши самостійності у вирішенні питань місцевого значення, що сприятиме покращенню рівня життя мешканців. Розроблено Перспективний план розвитку Побузької об'єднаної територіальної громади, який включає два блоки: економічний та соціальний. Зазначено основні ризики при формуванні громади та шляхи їхнього подолання.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, Побузька об'єднана територіальна громада, перспективний план розвитку, соціально-економічний розвиток, програма USAID (DOBRE).

Вступ. Постановка проблеми дослідження. Україна обрала курс на процес децентралізації у 2014 р. із прийняттям Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, законів "Про добровільне об'єднання територіальних громад" та "Про співробітництво територіальних громад", пізніше – змін до Бюджетного і Податкового кодексів.

Адміністративна реформа в Україні набрала оберти протягом минулих трьох років і за цей час здобула багато своїх прихильників у створених об'єднаних територіальних громадах. Відповідно до законодавства, яке лягло в основу формування обласних Перспективних планів, громади мають об'єднуватися або формувати нову мережу територіальних об'єднань за власним бажанням. В іншому випадку їх об'єднують добровільно-примусово.

Процес об'єднання територіальних громад у контексті децентралізації є складним трансформаційним процесом як для економіки країни, так і для свідомого сприйняття їх пересічними громадянами, тому потребують об'єднання зусиль влади на всіх рівнях. Актуальність аналізу процесу створення нової об'єднаної територіальної громади (найнижчий рівень місцевого самоврядування), її доцільності та функціонування є беззаперечним із огляду на складність економічного та політичного характеру середовища для здійснення реформ.

Головною стратегічною метою реформи місцевого самоврядування є створення умов для забезпечення його здатності самостійно вирішувати питання місцевого значення за рахунок власних ресурсів. Основним шляхом досягнення цієї мети виступає максимально можлива передача повноважень територіальним громадам і відповідно, створення умов для динамічного розвитку регіонів та надання якісних і доступних суспільних послуг громадянам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання процесу децентралізації, перерозподілу повноважень між гілками влади, фінансових і політико-правових аспектів висвітлені в багатьох роботах таких дослідників, як Ф. М. Попової, О. К. Линьова, Б. М. Данилишина, А. Л. Мельничука, В. В. Мамонової, П. В. Ворони, О. Ю. Амосова тощо.

Фінансові складові при створенні та функціонуванні громад висвітлюють наукові роботи таких дослідників, як О. Є. Нездойминої, Л. В. Сухарської, С. О. Білої, І. З. Сторонянської. Дослідженню питань щодо визначення, статусу, формування й функціонування об'єднаних територіальних громад у зв'язку з реформою децентралізації присвячено невелику кількість наукових публікацій: А. П. Павлюк, Я. Ф. Жовніричка,

О. В. Берданової, Н. М. Гринчук, Н. А. Липовської, І. В. Патоки, Р. М. Костюкевича, В. І. Рошило.

Крім того, ця проблематика висвітлена в нормативно-правових актах, що регулюють процес децентралізації, починаючи від Конституції України і закінчуючи законами України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", "Про місцеве самоврядування в Україні" тощо. Також теоретичні та практичні аспекти створення і функціонування об'єднання територіальних громад (ОТГ) висвітлюють "Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України", Асоціація Міст України (АМУ), Асоціація об'єднаних територіальних громад тощо.

Метою статті є здійснення аналізу процесу формування Побузької ОТГ у контексті адміністративної реформи та децентралізації стосовно перспектив та ризиків її існування за нинішніх умов, адже саме за громадської ініціативи, участі місцевого населення, сприянні іноземних партнерів і програм досягається фінансова автономія місцевого самоврядування, а відтак підвищується рівень життя населення у громаді.

Виклад основного матеріалу. Децентралізація – одна з найскладніших реформ, яка в окремих країнах тривала десятки років. Україна стала на шлях децентралізації відносно нещодавно – із 2014 р., проте процес поступово починає активізуватися. Для успішного здійснення цієї реформи потрібна консолідація зусиль усіх рівнів влади.

В Україні за період із 2015 до II півріччя 2018 р. кількість створених об'єднаних територіальних громад зростає у 5,2 рази (159 громад у 2015 р.), кількість жителів громад збільшилася на 5,7 млн осіб і у 2018 р. становить 7,1 млн осіб. За площею громади займають 36,2 % території України. Власні доходи місцевих бюджетів за розглянутий період зросли на 35,6 % із 68,6 млн грн до 192,7 млн грн. Доходи на одного мешканця за останні два роки зросли у 1,6 разів із 2395,1 грн до 3835,9 грн. На жовтень 2018 р. в Україні створено 838 об'єднаних територіальних громад, із яких у 705 уже відбулися перші вибори, а 133 чекають виборів 27 грудня цього самого року. Найбільша кількість створених ОТГ у Дніпропетровській (60), Житомирській (45), Запорізькій (43), Тернопільській (42) та Полтавській (40) областях. Кіровоградська область за кількістю створених ОТГ (16) перебуває на найнижчих позиціях [13] і посідає 19 місце в загальному рейтингу областей нашої країни. Зважаючи на активний процес децентралізації, питання створення ОТГ у цій області набуває важливого значення.

Станом на 2018 р. у Кіровоградській області функціонують 16 об'єднаних територіальних громад. Загальна їх площа становила 2271,79 км², що займає 9,2 % площі області. За результатами моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування найбільш успішними першоствореними громадами в області сміливо можна назвати Бобринецьку, Новоукраїнську та Маловисківську.

Бобринецька міська об'єднана громада складається із дев'яти населених пунктів. Адміністративний центр – місто Бобринець. Загальна чисельність населення 11739 осіб. Бюджетна децентралізація та надана можливість громаді розпоряджатися доходами й витратами дозволило громаді надати суттєву підтримку для поліпшення матеріально-технічної бази лікарні. Одним із ключових факторів успішності Бобринецької ОТГ є орієнтація на підростаюче покоління, тому в рамках міжнародної співпраці молодь уже отримала сучасний баскетбольний майданчик. У майбутньому у Бобринці планують створити центр дозвілля молоді [3; 10]. За сім місяців 2018 р. надходження власних доходів місцевого бюджету Бобринецької ОТГ зросли у 1,14 рази (на 2,9 млн грн) порівняно з аналогічним періодом минулого року (із 20,1 до 23,0 млн грн) [5]. Фактичні надходження власних доходів на одного мешканця за період 2016–2107 рр. зросли в 1,3 рази із 2343 до 3157 грн. На I півріччя 2018 р. цей показник становить 1642,7 грн [1; 5; 15].

Новоукраїнська міська об'єднана громада у своєму складі має 12 населених пунктів. Чисельність населення становить 21891 осіб, а адміністративний центр знаходиться у місті Новоукраїнка. Завдяки створенню ОТГ відновлено амбулаторію загальної практики на території селища цукрового заводу та відбулася передача закладів соціальної сфери на баланс громади. У Новоукраїнці функціонують міні-ГЕС, гарний футбольний стадіон, безкоштовний Wi-Fi у центрі міста, створюється ультрасучасний майданчик для активних занять спортом і багато іншого. У своєму розвитку Новоукраїнська ОТГ орієнтується і враховує інтереси молоді. Результатом цього стало створення сучасного Центру розвитку ініціатив молоді, обладнання й техніку для якого було придбано за кошти Агентства США з Міжнародного розвитку [2; 10; 14]. У найближчих планах – створення інклюзивного центру. За сім місяців 2018 р. надходження власних доходів місцевих бюджетів Новоукраїнської та Ганнівської ОТГ Новоукраїнського району збільшились на 5,2 млн грн порівняно з аналогічним періодом минулого року (із 40,6 млн грн до 45,8 млн грн) [5]. Фактичні надходження власних доходів Новоукраїнської ОТГ на одного мешканця у громаді за період 2016–2107 рр. зросли у 2,6 рази із 1422 до 3659 грн і за перше півріччя цього року становлять 1805,9 грн [1; 5; 15].

Маловисківська територіальна громада об'єднує 10 населених пунктів із адміністративним центром у місті Мала Виска, нараховує 13 607 мешканців. Із 2015 р. громада змогла провести капітальні ремонти у школах, дошкільних навчальних закладах, створити новий НВК, упровадити систему енергозберігаючих технологій, побудувати новий водогін та покращити якість питної води. За кошти міста й обласного бюджету громада придбала новий шкільний автобус. Завдяки угоді про співпрацю між Урядами України та Китайської Народної Республіки, для Маловисківської гімназії було закуплено 20 нових комп'ютерів, з'явилася секція медіаосвіти [10; 11]. У 2016 р. власні доходи громади становили 33373,6 млн грн, а за сім місяців 2018 р. надходження власних доходів місцевих бюджетів Маловисківської та Смолінської ОТГ Маловисківського району збільшились на 8,8 млн грн порівняно з аналогічним

періодом минулого року (із 35,97 до 44,8 млн грн) [5]. Фактичні надходження власних доходів на одного мешканця Маловисківської громади за період 2016–2107 рр. зросли в 1,3 рази із 2420 до 3170 грн, а за перші півроку 2018 р. становлять 1549,5 грн [1; 5; 15]. Серед зазначених громад найбільше навантаження на одного службовця з надання послуг саме у Маловисківській ОТГ – 340 осіб на одного службовця.

Варто зазначити успішний досвід Заводської ОТГ Тернопільської області, яка єдина подібна за конфігурацією об'єднання (одне смт та одне село) до майбутньої Побузької громади. Ця громада була утворена у 2015 р. Об'єднує смт Заводське (адміністративний центр) та село Угринь, налічує 4399 мешканців. Із часу свого створення, завдяки залученню донорських коштів та державної підтримки на розвиток ОТГ, громада провела капітальні ремонти опорної школи, тротуарів, доріг, створила реформований Центр первинної медико-санітарної роботи, значно покращила стан житлово-комунального господарства, запровадила роздільне збирання сміття, покращила матеріально-технічну базу закладів соціальної інфраструктури. Власні доходи на одного мешканця з 2015 р. зросли у 6,4 рази з 338 до 2183,6 грн (за дев'ять місяців 2018 р.). Капітальні видатки бюджету на одну особу у 2016 р. становили 298,37 грн, що на 73 % більше, ніж у 2017 р. – 218,20 грн. Причиною цього є зменшення суми субвенції на розвиток інфраструктури. Обсяг надходжень до бюджету від сплати єдиного податку на одну особу в 2016 р. становив 130,34 грн, у 2017 р. збільшився на 47 % і становив 192,04 грн [8; 9].

Сьогодні йдеться про створення нової об'єднаної територіальної громади Кіровоградської області Голованівського району – Побузької, яка має на меті об'єднати смт Побузьке та село Капітанка. Вибір саме цих населених пунктів обумовлено здебільшого географічним фактором: віддаленістю від решти населених пунктів Голованівського району та межування на півдні з Миколаївською областю. Також має місце політичний і економічний фактори – вирватися з-під контролю нинішнього адміністративного центру району – смт Голованівська, де закладений бюджет Побузького, становить 2 млн грн на 2018 р. (у 22 рази менше видатків на утримання Голованівської РДА). За своїм складом громада належить до найменших по країні.

Природні ресурси у Побузькій ОТГ представлені сприятливими кліматичними умовами, мальовничими ландшафтами, водними ресурсами. Річка Мокра Деренюха протікає через обидва населені пункти. Уздовж цієї річки та в місці її впадіння у Південний Буг рослинний покрив у загальному представлений формаціями степу (типчак, ковила тощо) та зеленими насадженнями лісів байрачного типу. Ці комплекси лісових насаджень доповнюються рослинністю водноболотного типу (очерет, рогіз, осоки, лучна та болотна м'ята, деревій лучний і болотний тощо). Наявні природні ресурси можуть сприяти розвитку туризму, зокрема сільського зеленого туризму як для самих мешканців громади, так і для мешканців сусідніх населених пунктів. Адже саме розвиток цього виду туризму не вимагає великих витрат і має велике значення як для туристів, так і для громади, що сприятиме соціально-економічному розвитку території. Для територіального розвитку це дасть можливість отримати додатковий дохід до бюджету, зберегти культурну спадщину, поліпшити інфраструктуру території. На території громади знаходиться родовище окислених залізникелевих руд, поклади якого використовуються для переробки на Побузькому феронікелевому комбінаті.

Після об'єднання смт Побузьке та с. Капітанка чисельність населення у Побузькій ОТГ становитиме 7062 осіб (20 % загальної чисельності Голованіського району), а територія займатиме 13,5 км², що становитиме 1,36 % від загальної площі району та 0,05 % від загальної площі Кіровоградської області. За чисельністю населення майбутня громада буде меншою на 1303 особи від аналогічного середнього показника по Україні, який на 2018 р. становить 8 365 осіб. Належить до громад із кількістю жителів у 5–10 тис. осіб.

Відповідно до методичних рекомендацій щодо визначення центру громади, адміністративним центром Побузької ОТГ визначатиметься смт Побузьке.

На всю об'єднану громаду буде одна спільна рада та один голова. Останній обирається всією об'єднаною територіальною громадою. Рада ОТГ у межах затверджених нею структур і штатів може створювати відділи (економічного розвитку, фінансовий, юридичний, освітній, охорони здоров'я), управління та інші виконавчі органи для здійснення повноважень, що належать до виконавчих органів ради ОТГ [16, с. 70]. Створення і склад цих структур визначається наявністю фінансових ресурсів у місцевому бюджеті на утримання відповідного штату.

Передусім, метою реформи місцевого самоврядування є забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Відповідно, отримавши самостійність, бюджет громади збільшиться за рахунок нової системи формування, доходна частина якої буде складатися з відрахувань: 100 % єдиного податку, 100 % податку на прибуток підприємств, 60 % податку з доходів фізичних осіб, 100 % податку на майно, 25 % екологічного податку, 5 % акцизного податку, а також усіх місцевих зборів, передбачених законом [4].

На досліджуваній території утримання об'єктів соціальної сфери наразі знаходиться у жахливому стані: зношеність систем водопостачання, водовідведення та каналізації давно перетнуло позначку 80 %, іноді 100 %. Це загрожує екологічною катастрофою. Заборгованість за утримання житлофонду та комунальні послуги сягають 2–2,5 млн грн. Одним із наслідків цього може стати банкрутство всієї системи ЖКГ, оскільки кошти на відновлення мереж та погашення боргів не закладені. Логічно, що необхідна доходна частина бюджету, яка може з'явитися після створення Побузької об'єднаної територіальної громади.

Однією з великих переваг ОТГ є повне надання всіх адміністративних послуг у самій громаді через наявність своїх фахівців або підписаних договорів про обслуговування з державними органами. Система Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) успішно діє в Україні, тому необхідно відкриття свого Побузького центру надання адміністративних послуг.

Окремо варто виділити банківські та нотаріальні послуги, бо нові відділення банків й нотаріуси мають існувати в самій громаді, оскільки смт Побузьке та с. Капітанка за кількістю населення мають право на декілька нотаріальних округів. Наявність останніх полегшить життя мешканців, бо потреби їздити в районний центр для обслуговування та отримання консультацій не буде. Усі послуги надаватимуться на місці.

За прогнозними розрахунками Кіровоградського відділу Асоціації міст України, доходи смт Побузького у складі ОТГ збільшаться із 2 млн грн до 24,77 млн грн на рік за рахунок власних та закріплених доходів із ПДФО. Освітня й медична субвенції виростуть на 18,53 млн грн, реверсні дотації, передбачені для розвитку ОТГ, збільшуватимуться на 4,55 млн грн. Бюджет Капітанки після об'єднання також збільшиться із

2 млн грн приблизно до 6,99 млн грн [12]. У загальному, доходи зростуть майже у 12 та 3,5 рази відповідно.

Тобто, така фінансова незалежність створить підґрунтя для громади бути спроможною самостійно розвиватися, виділяючи кошти на власні потреби, тим самим покращувати рівень життя населення. Додатковим ефектом буде підвищення конкурентоспроможності Голованіського району в цілому, збільшення його інвестиційної привабливості та зменшення відсталості території, оскільки соціально-економічний розвиток району невід'ємний від розвитку самої громади.

Для досягнення успішного розвитку Побузької ОТГ був розроблений Перспективний план розвитку, який дасть змогу органам місцевого самоврядування поєднувати аналіз поточних подій, розробку чітких кроків для соціально-економічного розвитку, сформуванню загальне бачення перспектив, які будуть зрозумілі як для управлінців самої громади, так і для пересічних мешканців. Цей план включає два блоки: економічний та соціальний.

Економічний блок спрямований на залучення інвестицій, розвиток транспортної інфраструктури та ЖКГ. Залучення інвестицій має бути в основних напрямках, таких, як: санітарна очистка смт Побузького та с. Капітанки; будівництво заводу з переробки ТПВ на умовах концесії; будівництво асфальтного заводу для відновлення доріг, які сполучають населені пункти громади; ремонт, реконструкція мереж водопостачання та водовідведення, каналізації, будівництво сучасних очисних споруд на умовах концесії та залучення альтернативного виробництва у Побузьку ОТГ. У сфері транспортної інфраструктури та ЖКГ передбачаються такі заходи: створення єдиного Побузького Центру надання всіх адміністративних послуг (ЦНАП) за системою єдиного вікна; створення комунального автопарку на базі новоствореного комунального підприємства та безкоштовний проїзд пільгових категорій населення в комунальному транспорті в межах населених пунктів Побузької Громади та до обласного центру; відновлення співпраці з "Укрзалізницею". Особлива увага приділяється питанню створення єдиної керуючої компанії для надання якісних послуг для ЖКГ і відновлення існуючої системи освітлення з використанням енергоефективних технологій, запровадження муніципальної програми "Світло".

Соціальний блок передбачає розробку дієвих заходів у галузях освіти, медицини, культури, спорту та соціальної політики. Основними питаннями у сфері освіти є збереження (у деяких випадках – реконструкція і переобладнання за рахунок коштів об'єднаної громади й залучених коштів) дошкільних навчальних закладів, створення в рамках освітньої реформи опорного навчального закладу на базі Побузької ЗОШ, відкриття інтерактивних класів, безкоштовне харчування дітей та підвищення заробітної плати вихователів і вчителів Побузької громади за рахунок субвенцій із бюджету ОТГ. У галузі медицини передбачається розробка та прийняття регіональної програми розвитку медицини Побузької ОТГ, зокрема, створення Побузької лікарні інтенсивного лікування (ЛІЛ) першого ступеня та єдиного центру надання первинної медико-санітарної допомоги в смт Побузькому, будівництво (або реконструкція існуючих на базі ФАПів) Капітанської медичної амбулаторії сімейної медицини за рахунок бюджету об'єднаної громади та цільових субвенцій із державного бюджету, придбання реанімобіля для швидкої допомоги жителям об'єднаної громади та підвищення заробітної плати медичним працівникам. Заходи з питань розвитку культури передбачають виділення коштів для функціонування будинків культури смт Побузького, с. Капітанки, підтримку існуючих секцій та музичної школи, клубу

ветеранів і відкриття кінотеатру. Для розвитку фізичної культури та спорту передбачається реконструкція існуючих спортзалів, будівництво спортивних мінімайданчиків і басейну, відкриття спорткомплексу існуючих мереж "Спортлайф", закупівля нового спортивного інвентаря й підтримка існуючих спортивних секцій. Соціальна політика спрямована на створення муніципальної поліції, розробку та фінансування за рахунок коштів місцевого бюджету регіональних програм ("Підтримки онкохворим", "Допомоги інвалідам та самотнім людям", "Регулювання кількості та стерилізації бродячих тварин"), створення умов для інклюзивного розвитку банківських послуг і відкриття доступних нотаріальних послуг.

У 2016 р. стартувала нова програма співпраці й допомоги USAID "Децентралізація приносить кращі результати та ефективність" (DOBRE). Реалізація програми DOBRE розрахована на період до 2021 р., загальна вартість програми – \$50 млн. На сьогодні вже відібрано 50 ОТГ, яким буде надано допомогу у створенні стратегічних планів їхнього розвитку, розробленні й реалізації проектів у сфері покращення надання послуг, місцевого економічного розвитку та інфраструктури [6].

18 жовтня програма Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) "Децентралізація приносить кращі результати та ефективність" (DOBRE) підписала меморандум про співпрацю з Кіровоградською облдержадміністрацією та облрадою. Кожна громада – партнер програми DOBRE – самостійно готує проекти і вирішує, на що саме спрямовувати кошти [6]. Результатом підписання цього меморандуму в подальшому може бути тісна співпраця та допомога Побузькій ОТГ для її розвитку, реалізації деяких пунктів перспективного плану розвитку й нових проектів.

При створенні Побузької ОТГ можуть виникнути певні ризики, а саме:

- відсутність підтримки з боку широких верств населення внаслідок неправильного розуміння процесу децентралізації, через страх втрати робочого місця та повноважень тощо;
- можливий супротив з боку районної адміністрації;
- суперечливість щодо розподілу функцій та повноважень між органами місцевого самоврядування районними державними адміністраціями й районними радами;
- нестача підготованих кадрів для виконання нових функцій, що може призвести до неефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад;
- нецільове використання бюджетних коштів.

Для усунення зазначених ризиків потрібно було б запровадити дієві програми підвищення кваліфікації службовців місцевого самоврядування, надання їм необхідної консультативної допомоги з боку органів виконавчої влади, забезпечення ефективного поточного контролю за цільовим використанням коштів. Сьогодні регулярно проводяться збори і зустрічі з місцевим населенням та ініціативними групами з метою роз'яснення питань, що виникають, визначення стратегічних цілей і тактичних завдань.

У підсумку, майбутня Побузька ОТГ відповідає основним принципам добровільного об'єднання, закладеним у законодавстві [7]: нерозривності території, повсюдності місцевого самоврядування, добровільності об'єднання, економічної ефективності та відповідної якості надання послуг. Усі визначені податки та кошти за надання адміністративних послуг будуть надходити до бюджету перспективної громади, що є визначним плюсом для об'єднання. Але, у той же час, для існуючого Голованівського району негативним буде втрата надходжень до його бюджету від Побузького феронікелевого комбінату (ПФК), який потрапляє

в межі ОТГ. ПФК є одним із основних роботодавців Кіровоградської області та щорічно здійснює інвестування соціального сектору, освіти та інфраструктури як на місці, так і на обласному рівні. Цей факт і в майбутньому може покращувати загальні показники розвитку Кіровоградської області в цілому.

Проте з утворенням Побузької об'єднаної територіальної громади сформується новий адміністративний центр, а у ньому – нова рада (обирається та підпорядковується виключно громаді). Основні повноваження, які сьогодні реалізуються в Голованівському районі, перейдуть на рівень об'єднаних громад, тому існування районних державних адміністрацій стає недоречним. За умов формування нової або нових ОТГ на території вищезазначеного району в майбутньому загрожує повною його ліквідацією, адже для нього не залишається компетенцій. Надалі, коли на території всіх районів Кіровоградської області будуть сформовані ОТГ, утворяться три–п'ять нові райони шляхом об'єднання в один район територій двох і більше суміжних районів. За таких обставин і буде в майбутньому здійснюватися ліквідація районів, які увійдуть до складу новоутвореного району. При утворенні оновленого району встановлюються його межі, що визначаються по зовнішніх межах територій юрисдикції міських, сільських, селищних рад, які в нього входять.

Стосовно решти території Голованівського району, то відповідно до адміністративної реформи, якщо решта населених пунктів добровільно не об'єднуються для створення ОТГ, то у 2020 р. таке об'єднання матиме примусовий характер.

Висновки. Вивчаючи процеси децентралізації, можна дійти висновку, що сучасне реформування місцевих органів самоврядування дає нові можливості для перспективного й ефективного розвитку територій у регіонах України. Створення Побузької ОТГ є доволі далекосяжним для соціально-економічного розвитку населених пунктів, що входять до її складу. Позитивним аспектом варто зазначити, що рівень доходів бюджету майбутньої громади реально може збільшитися майже у 12 разів. Це дає можливість проводити дієві заходи на місцях, підвищити доступність і якість надання послуг, тим самим поліпшуючи рівень та якість життя мешканців громади. Окрім цього, зростає конкурентоспроможність Голованівського району на рівні Кіровоградської області.

Побузька об'єднана територіальна громада здатна самостійно забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, медицини, соціальної політики, ЖКГ та транспортної інфраструктури, що передбачено створеним Перспективним планом розвитку. Позитивний досвід співпраці успішних діючих громад Кіровоградської області з агентством США з міжнародного розвитку (USAID) дає шанс на допомогу реалізації майбутніх проектів Побузької ОТГ. При грамотному менеджменті, ризиків, які можуть виникнути при створенні та функціонуванні громади, можна бути уникнути.

Список використаних джерел:

1. Аналіз фінансової спроможності ОТГ Кіровоградщини та Черкащини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/120%D0%9A%D1%96%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>.
2. Асоціація міст України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.auc.org.ua>.
3. Бобринецька міська об'єднана територіальна громада. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bobrynecka-gromada.gov.ua>.
4. Бюджетний кодекс України. Статті 69-1,71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2456-17.
5. Виконання місцевих бюджетів Кіровоградської області за 7 місяців 2018 року // Матеріали Кіровоградського центру розвитку місцевого

го самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gdc.org.ua/sites/default/files/library/vykonannya_dohodiv_miscevyh_byudzhethiv_gromad_kirovogradskoyi_oblasti_za_7_misyaciiv_2018_roku_4.pdf

6. Децентралізація України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/9917>.

7. Добровільне об'єднання та приєднання територіальних громад. Методичні рекомендації та зразки документів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/decenzalizacziya/metodyka.pdf>.

8. Експертний аналіз бюджетів 665 ОТГ за 9 місяців 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/10138>.

9. Заводська об'єднана територіальна громада. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zavodska-gromada.gov.ua/bjudzhet-gromadi-16-03-30-21-09-2017>.

10. Історії успіху 14 громад-партнерів програми USAID DOBRE / Офіційний сайт децентралізації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/9766>.

11. Маловисківська міська об'єднана територіальна громада. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mviskarada.gov.ua>.

12. Матеріали бюджетних розрахунків Побужської громади за даними Кіровоградського регіонального відділення Асоціації міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://2.auc.org.ua/showmaps>.

13. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування громади, підготовлений Департаментом регіонального розвитку Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/318/10.10.2018.pdf>.

14. Новоукраїнська міська об'єднана територіальна громада. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nu-rada.gov.ua>.

15. Окремі показники виконання місцевих бюджетів ОТГ (103 ОТГ із 665 ОТГ) за I півріччя 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/finance/analitika-ta-monitorynnyh?page=4>.

16. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : моногр. / С. М. Сербюгін, Ю. П. Шаров, Є. І. Бородин та ін. ; за заг. та наук. ред. С. М. Сербюгіна, Ю. П. Шарова. – Д., 2016.

References:

1. Analiz finansovoi spromozhnosti OTH Kirovogradshchyny ta Cherkashchyny [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/120/%D0%A%D1%96%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>.

2. Asotsiatsiia mist Ukrainy. Ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.auc.org.ua>.

3. Bobrynetska miska obiednana terytorialna hromada. Ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://bobrynecka-gromada.gov.ua/>

4. Biudzhetyni kodeks Ukrainy. Statti 69-1,71 [Elektronnyi resurs].- Rezhym dostupu zakon.rada.gov.ua/go/2456-17.

5. Vykonannya mistsevykh biudzhethiv Kirovogradskoi oblasti za 7 misiatsiv 2018 roku. Materialy Kirovogradskoho tsentru rozvytku mistsevoho samovriaduvannya [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://gdc.org.ua/sites/default/files/library/vykonannya_dohodiv_miscevyh_byudzhethiv_gromad_kirovogradskoyi_oblasti_za_7_misyaciiv_2018_roku_4.pdf.

6. Detsentralizatsiia Ukrainy. Ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://decentralization.gov.ua/news/9917>.

7. Dobrovilne obiednannya ta pryiednannya terytorialnykh hromad. Metodichni rekomendatsii ta zrazky dokumentiv [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/decenzalizacziya/metodyka.pdf>.

8. Ekspertnyi analiz biudzhethiv 665 OTH za 9 misiatsiv 2018 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://decentralization.gov.ua/news/10138>

9. Zavodska obiednana terytorialna hromada. Ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zavodska-gromada.gov.ua/bjudzhet-gromadi-16-03-30-21-09-2017/>

10. Istorii uspihu 14 hromad-partneriv prohramy USAID DOBRE/ Ofitsiinyi sait detsentralizatsii Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://decentralization.gov.ua/news/9766>

11. Malovyskivska miska obiednana terytorialna hromada. Ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://mviskarada.gov.ua>.

12. Materialy biudzhethnykh rozrakhunkiv Pobuzkoi hromady za danymy Kirovogradskoho rehionalnogo viddilennia Asotsiatsii mist Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://2.auc.org.ua/showmaps>.

13. Monitorynh protsesu detsentralizatsii vlady ta reformuvannya mistsevoho samovriaduvannya hromady, pidhotovleni Departamentom rehionalnogo rozvytku Ministerstva rehionalnogo rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnogo hospodarstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/318/10.10.2018.pdf>.

14. Novoukrainska miska obiednana terytorialna hromada. Ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.nu-rada.gov.ua>.

15. Okremi pokaznyky vykonannya mistsevykh biudzhethiv OTH (103 OTH iz 665 OTH) za I pivrichchia 2018 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://decentralization.gov.ua/finance/analitika-ta-monitorynnyh?page=4>.

16. Upravlinnia stratehichnym rozvytkom obiednanykh terytorialnykh hromad: innovatsiini pidkhody ta instrumenty : monohrafiia / S. M. Serohin, Yu. P. Sharov, Ye. I. Borodin, ta in. ; za zah. ta nauk. red. S. M. Serohina, Yu. P. Sharova. – Д., 2016.

Надійшла до редколегії 31.10.18

Т. Михайленко, канд. геогр. наук, ассист.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,

А. Сичка, юрист-консультант

Киевский областной совет, Киев, Украина

ПОБУЖСКАЯ ОБЪЕДИНЕННАЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ГРОМАДА КИРОВОГРАДСКОЙ ОБЛАСТИ КАК ПЕРСПЕКТИВНЫЙ ОЧАГ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Определены основы формирования Побужской объединенной территориальной громады (Кировоградская область) в контексте современного процесса децентрализации. Выделены основные проблемы социально-экономического состояния пгт Побужское. Проанализированы главные финансовые показатели доходной части будущей громады. Установлено, что программа сотрудничества и помощи USAID (DOBRE) может способствовать объединенной территориальной громаде в разработке и реализации проектов по улучшению предоставления услуг. Определены преимущества, которые получит Побужская ОТГ, достигнув самостоятельности в решении вопросов местного значения, а следовательно, это будет способствовать улучшению уровня жизни жителей. Разработан перспективный план развития Побужской объединенной территориальной громады, который включает в себя два блока: экономический и социальный. Указаны основные риски при формировании громады и пути преодоления этих рисков.

Ключевые слова: децентрализация, местное самоуправление, Побужская объединенная территориальная громада, перспективный план развития, социально-экономическое развитие, программа USAID (DOBRE).

Т. Mykhailenko, PhD Geography, Assistant Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,

A. Sichka, jurist

Kyiv Oblast Council, Kyiv, Ukraine

THE POBUZKA UNITED TERRITORIAL COMMUNITY OF THE KIROVOGRAD REGION AS A PERSPECTIVE CENTER OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

In 2014 the Concept of reforming local self-government and the territorial organization of power was adopted and Ukraine chose a course for the decentralization process. The main strategic goal of the local self-government's reform is to create conditions for providing its possibility to independently solve local-scale questions at the expense by its own resources. The maximum possible transfer of powers to territorial communities is the main way to achieve this goal and accordingly, the creation of conditions for the dynamic development of regions and the provision of high-quality public services to citizens. The establishment of a new united territorial community as a lower level of local self-government, its expediency and functioning is undoubtedly actual process.

The basis of the formation the Pobuzhka united territorial community (Kirovograd region) in the context of the modern process of decentralization were identified. The Pobuzhka UTC (united territorial community) aims to unite two localities: the urban village of Pobuzhka and the village of Kapitanka. The choice of these localities is due to several factors: geographical, economic and social. The main problems of the social and economic situation of the Pobuzhka urban village were highlighted. The basic financial indicators of the income part of the future community are analyzed. The main components by which the future profitable part of the budget will be formed are determined. Financial independence for society

will create the basis for independent development, allocating funds for their own needs, improving the lives of residents. The USAID cooperation and assistance program "Decentralization Brings Better Results and Efficiency" helps united territorial communities to develop and implement projects for improving service delivery is particularly important and perspective. In particular, such cooperation will be facilitated by a signed memorandum of cooperation with the Kirovograd region. The advantages that Pobuzka UTC will receive by reaching independence in solving problems of local-scale issues are determined.

A long-term development plan for the Pobuzka united territorial community has been developed, which includes two blocks: economic and social. The economic bloc provides steps and actions aimed at attracting investment, developing transport infrastructure and housing and communal services. The social block provides the development of effective measures in the field of education, medicine, culture, sports and social policy.

The main risks in the formation of the territorial community and ways to overcome these risks are indicated.

Keywords: decentralization, local government, Pobuzka united territorial community, long-term development plan, social and economic development, USAID program (DOBRE).

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.72.10>
УДК 911. 3

Г. Заваріка, канд. геогр. наук, доц.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, Сєвєродонецьк, Україна

ІСТОРИЧНІ ВІХИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЛІКТУ ТА ЙОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ХАРАКТЕР

Розглянуто наукову категорію конфлікт. Висвітлено розвиток знань про конфлікт у різні історичні формації. З'ясовано, що конфлікт має міждисциплінарний характер та використовує методи дослідження різних наук. Проаналізовано позиції стосовно місця конфлікту в суспільному житті вчених різних епох та спеціалізацій. Доведено, що тема конфлікту була актуальною в різні етапи історичного розвитку суспільства. Розкрито значення дослідження конфлікту в період становлення української конфліктології. Узагальнено погляди на конфлікт в історичній періодизації представниками різних наук.

Ключові слова: конфлікт, міждисциплінарний характер, геоконфліктологія, історія.

Вступ. Постановка проблеми дослідження. Конфлікти притаманні всім аспектам суспільної життєдіяльності. Роль конфліктів у тім, що вони найбільш гостро сигналізують про розбіжності та протиріччя, які виникають у суспільстві та стимулюють практичні дії для своєчасного подолання наявних проблем.

У дослідженнях вчених немає єдиної думки щодо визначення поняття "конфлікт". Різноманіття трактувань визначається неоднозначним розумінням природи цього явища. Тому це завжди стимулювало спалах інтересу до проблеми конфлікту. При дослідженні конфлікту використовуються одночасно підходи і методика суспільної географії, політології, конфліктології, соціології, політичної економії, економіки, філософії, культурології, антропології, психології, маркетингу, оскільки об'єкт дослідження перебуває на стику наук, тобто має міждисциплінарний характер. Звідси більшість існуючих робіт розроблено політологами, соціологами, психологами. І саме тому це питання становить особливий інтерес для суспільної географії та є дуже актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукові дослідження конфліктів мають давню історію. Протягом усього існування людської цивілізації, проблема суспільної взаємодії залишається актуальною. Історія людства довела, що на конфлікт можна ефективно впливати, якщо розуміти дійсні витоки та причини його виникнення.

Цікаві думки стосовно питань, пов'язаних із конфліктом, містяться в роботах відомих філософів світу, а саме: Аристотеля [1], Ф. Бекона [4], Р. Декарта [9], І. Канта [12], Г. Гегеля [6], Ш.-Л. Монтеск'є [18], Платона [19], А. Токвіля [22].

Теоретико-методологічні засади дослідження конфліктів слабо розроблені в сучасній суспільній географії.

Дослідженням конфліктів займалися географи. У результаті, у політичній географії став формуватися новий напрям – геоконфліктологія. Деякі німецькі політичні географи скористалися геополітикою, щоб обґрунтувати "Drang nach Osten" (прагнення на Схід) своєї країни, а саме адаптацію концепції Маккіндера Карлом Хаустофером стосовно до німецьких стратегічних потреб. Дж. Маккіндер підкреслював зв'язок між географією та історією й визначав географію як науку, яка дозволяє

відслідкувати зв'язок між людиною та її природним оточенням. Але Маккіндер більше цікавився дослідженням проблем загальносвітового значення. У 1904 р. у доповіді "Географічна вісь історії" у Королівському географічному товаристві Маккіндер уперше висунув теорію "хартленда" (серцевинної землі).

Вихідною позицією вченого було судження про те, що світову історію можна розглядати як конфронтацію між континентальними й океанічними державами, яку він відслідкував у просторово-часовому аспекті. Постійні зміни в рівновазі сил лежать в основі складного комплексу міждержавних відносин. Згідно з теорією хартленда, світ ділився на дві геополітичні півкулі: континентальну й океанічну. Це бінарне ділення світу в своїй основі конфронтаційне, тобто центри можуть змінюватися, але протистояння не уникнути.

Європейські вчені передбачали зсув геополітичного балансу у східному напрямку, а саме Америка та Японія виходили на передові рубежі. Тому з'явилися наукові праці, в яких виступали за більшу єдність європейських країн. Так, французький політичний географ Поль Деманжон ще напередодні Другої світової війни пропагував об'єднання європейських країн [10].

Філософською основою суспільно-географічного дослідження є діалектика, яка розглядає явища в процесі розвитку та взаємозв'язку. Теоретичною й методологічною базою дослідження є фундаментальні положення теорії конфліктології. Серед вітчизняних учених-конфліктологів слід зазначити праці В. Котигоренко О. Кривицької, Ю. Мацієвського [13; 14; 17].

"Об'єктно-предметна сфера соціальної конфліктології", – наголошує відомий український фахівець у галузі політичної конфліктології В. Котигоренко, – обмежувалася переважно трудовими конфліктами в межах невеликих груп, міжособистими або внутрішньособистісними конфліктами, дискусіями навколо проблем боротьби "нового зі старим" [13].

О. Кривицька підкреслює, що етноконфлікти міцно пов'язані й переплетені із соціально-економічною, політичною, духовною сферами життя суспільства. Спроби розв'язання конфліктних ситуацій у національній сфері